

Георгій Петрук-Попик**АНТОНІВЦІ**

Тернопільська обласна організація Національної спілки
письменників України

*Старим-старе – у зморихах і сивинах –
Із давен-давніх мучилось, жило:*

Між горами в калинових долинах

Над лозами над водами село...

В письменах і легендах

Перша літописна згадка про це диво-перло Волині датується 1545 роком. Щоправда, С. Синюк і В. Ханас в Тернопільському енциклопедичному словникові збільшують вік Антонівців на 5 літ (1540). Та, мабуть, найдостеменніше вивчив етапні віхи села і подав у книзі «Стара Волинь і Волинське Полісся» Олександр Цинкаловський. Він зокрема пише: «Антонівці, с., колись Онтонівці, Крем'янецький повіт, село над р. Словицею, притокою р. Ікви, 24 км від м. Крем'янця... У 1545 р. село належало до кн. Василя Четвертинського, котрий був зобов'язаний до утримання і городні Крем'янецького замку. По його смерті належало до його жінки Авдотії і її другого чоловіка кн. Івана-Януша Збаразького. В 1631 р. А. переходять до кн. Януша Вишневецького...». З інших джерел довідуємося, що 1725 року донька Януша Вишневецького, воєводи Краківського, княжна Франціска-Тереза, вийшовши заміж за князя Радзивила-Рибенка, подарувала чоловікові, як посаг, с. Антонівці. Відтак – село успадкували: син вельможі, племінник...

15 лютого 1806 року с. Антонівці з його маєтностями та хуторами купила графиня Людвіка Ходкевич, з дому –

Ржевуська, родичка Евеліни Ганської. Щодо Хоткевичів, то О. Цинкаловський пише, що вони «...мали там 1,850 дес. ... разом з с.Іловицею». Після Ходкевичів селом володіли Косаковські...

У «Волинських епархальних відомостях» за 1873 рік констатується: «Село Антонівці при річці Іловиці волості Білокриницької від Житомира 230 верств, від Крем'янця – найближчої пошти – за 22 верстви, від залізничної станції Дубна – за 25 верств, від найближчого приходу – села Угорськ за 6 верств».

А ще Олександр Цинкаловський дослідив, що «Була тут у 19 ст. Гута і тартак. Селяни тут займалися, крім рільництва, гончарством і бондаркою».

Відомо, що в недалекому минулому в гутах антонівчани варили скло, в гуральні – продукували горілку... Славилися виробами місцевих гончарів: горшки, глечики, гладушки, миски, макітри, близнюки-горнята... Вирізнялися досконалістю виготовлені предмети з дерева: ткацькі верстати, коловертки, веретена, качалки, рублі, нецьки, коцюби, діжки, терниці, лави, столи, крісла, скрині, колиски, сані, вози...

Та це лише короткі фрагменти з біографії села, зафіксовані у письменах. А що скажуть нам гори та урочища, в яких клекотали лелечими гніздами солом'яні стріхи більше десятка хуторів чи й поодиноких осель?.. Антоновецька Гута, Будки, Данилівка, Залісеччина, Козаччина, Латашівка, Лісовики, Майдан, Мости, Підтрійця, Підсоснівка, Рудня... Усіх не пригадаєш, не знайдеш і на мапах.

А про що розкажуть чи наплачуть могили?.. Якими вогнями спалахнуть зарослі чагаронами печища? З яких зірок відлунять голоси далеких пращурів?..

Немає людини, котра, ступивши на землю, не залишила б сліду. Немає звуку, луна якого, зродившись, упала б і стихла навек...

На Даниловій горі

Де ріс і впав Данилів-град –
Твердиня мужніх правкраїнців –
Піднявся храм Святої Трійці,
Злетіли в небо дуб і граб...
Тут перед боєм, далєбіг,
Моливсь Хмельницький

за звичаєм.

...Багато їх у нашім краї –
Музеїв-гір, могил-горбів.

За літописними оповідями тут, у хащах стожецько-антоновецького міжгір'я, восени 1201 року, оглядаючи свої володіння, полював на звіра галицько-волинський князь Роман Мстиславович. Саме тоді прилетіла до славного лицаря звістка від його дружини Ганни про народження сина, названого Данилом. З цієї нагоди князь не тільки звелів бенкет влаштувати у таборі, а й заснував село Данилів на честь свого княжати.

Відтак же сам Данило Галицький, ставши володарем Галицько-Волинської України-Руси, часто приїжджав до села свого імені. Він і спорудив тут оборонний Данилів-град. Те, що фортеця була міцною, засвідчує невдалий штурм її ордою Батия у 1241 році. Витримали оборонні стіни Данилового замку й наступ татарських загонів Куремси у 1255 році. На жаль, після невдалих переговорів з жорстоким ханським воєначальником Бурундаєм під Шумськом, у яких від Галицько-Волинської держави брали участь син Данила Лев, брат Василько та владика Холмський отець Іван, ця княжа твердиня впала... За велінням Бурундая сам Лев наказав її «розметати». І не стало граду-гори разом з іншими замками – Крем'янецьким, Стожецьким, Луцьким, Львівським... і сталася ця трагедія у 1261 році.

Тепер гору називають Трійцею. І стоїть на ній, вивисуючись банею над кронами високих дубів і грабів,

ясенів і кленів, церква Святої Трійці. Кам'яні стіни храму обросли не лише мохом, а й вічними легендами, переказами...

Наслухавсь їх і я. Кажуть, що дерев'яну церкву на цій горі вперше побудував Данило Галицький, як храм-пам'ятник над зруйнованим Данилів-градом. Відтак її знову спалили завойовники. Табличка на сьогочасній Трійці засвідчує, що її спорудив Преподобний Іов (Іван Желізо), нетлінні мощі якого зберігаються в Почаївській лаврі донині. А за однією з легенд, підняли храм з руїн козаки Максима Кривоноса під час облоги Крем'янецького замку у вересні 1648 року. В 1650 році, перед походом на Берестечко, сам гетьман Богдан Хмельницький моливсь у ньому. Тоді, мовляв, і започатковано традицію щорічно, на другий день Зелених свят, відправляти у цій святині Службу Божу, а в навколишніх хуторах, що оточили гору, мов козаки фортецю, святкувати престольний празник.

На горі Уніяс

*Здається, тут, на Уніясі,
Що на високий виліз дах:
Вершина згорблена в мохах,
Руда, мов дід в старій семрязі.
Окопи турків-яничарів
Та орд жорстоких татарви...
Копали зайти тут рови,
Як йшли у наступ на Почаїв.*

*...Розтали в ніч ординці всі –
Одбив їх пращур од святині.
Але ще турком бабусі
Дітей лякають і донині.*

...Вкотре стою на цій горі. Ноги вгрузають у мох, як у століття. Вперше вивів мене на Уніяс батько. Він і розповів, що шанці викопали тут османці у липні 1675 року, напередодні наступу на Почаївську лавру. Був тут колись і замок, про що розказував татові дід Павло. Останки кам'яних мурів потверджують цю переповідь. А баба Ганна, що родом з Антонівців, повідала, що якийсь граф будував на Уніясі для себе палаца, але раптово помер. Наступники ж його не спромоглися завершити будівництва. А ще вона мені говорила, що турецький паша, тікаючи з Почаєва від власних куль, які вертала на яничарів Божа Мати, загубив під цією горою шапку й пообіцяв повернутися, аби розшукати її...

Легенди, перекази... Обросли ними гори, мов сріблосивими мохами. ...Стою над крутосхилом. Слухаю... Про щось повідають сліди... Скриплять загадково дерева. Пересвистується з пташками вітер. Дзвенить джерело, виплескуючи з глибоких пластів цілющу воду... Хто розгадає таїну його звуків?..

Підкопували та розкопували Уніяс археологи Московії, Польщі... Та, вочевидь, не докопалися до того, що б зацікавило їх. Проте, археологічні експедиції Тернопільського краєзнавчого музею помимо місцевих предметів знайшли тут речі та ювелірні прикраси, які були вироблені у Скандінавії та Південній Європі. Будемо сподіватися, що в добу Самостійної Української держави докопаємося в тутешніх лісах і горах до щонайглибших витоків історичної правди. Однак й сьогодні кілька кам'яних хрестів, що збереглися на сільському цвинтарі, збільшують вік Антонівців з літописних 460 років щонайменше вдвічі. А «... часті знахідки з періоду неоліту і палеоліту..., печери земляні і римські монети», про що згадує О. Цинкаловський, крем'яні сокири, долота, наконечники списів, інші камінні знаряддя та монети, котрих в дитинстві назбирав я в околицях Антонівців і сусідніх з ними

сіл, потверджують, що людина освоїла цей воістину райський куточок в доісторичні епохи сивої давнини.

З книги «Стара Волинь і Волинське Полісся» дізнаємося також, що в Антонівцях «В кінці 19 ст. було 113 домів і 1 031 житель... Церква Різдва Богородиці з 1795 р. збудована на місці, де була віддавна дуже стара церква, дворів 158».

Та це – минувшина. З тієї скупкої писемної спадщини можемо лише констатувати: село колись кимось у когось купувалося, комусь продавалося, дарувалося чи передавалося у спадок. Від одних поневолювачів переходило до інших, від жорстоких окупантів – до злих, від злих – до ще зліших... Адже загарбників добрих не було, нема і не буде...

Але села не вбили:

ні турецькі,

Ні інші орди вибулих століть.

Цупкі баби й діди

антоновецькі

Жили по сто,

а то й по більше літ,

Земля родила їм високе жито,

Давала глини на гончарний круг.

Ставок линами годував їх сито.

Цілюще зілля дарував їм луг.

А ліс – живиці

Для струни і дратви,

Грибів пахучих і терпких ожсин.

Деревини для домовини й платви,

Високих сосон для міцних ворин.

Вишневим цвітом пахло тут і рясом.

В садочках стигли яблуко й горіх.

Бувало з щастям, а було й з нещастям,

Добро творилось і творився гріх.

*Жувалось хлібно, а коли – й безхлібно.
Та завжди в тиглях ждала вас вода.
І чи багато тут жилось, чи бідно -
Але родились діти завжди.*

*Отак велось від роду і до роду,
І так жилося, мабуть, у віках,
Якби не люті вороги зі сходу
Прийшли з кривавим прапором в руках.*

Така правда. Уже за моєї пам'яті, напередодні Другої світової втїни, не зважаючи на пансько-польський гніт, Антонівці навіть частково були електрифіковані. Електрострум подавався з гідротурбіни місцевого млина. У селі було три школи, крамниця, банк, медпункт...

Та ось... «визволили» від польських окупантів – російські... Замість очікуваної волі московські більшовики принесли на своїх штиках червоний терор з усіма його наслідками. Відтак – червоних прогнали коричневі...

А що ж антонівчани?.. Чи мовчали вони впродовж століть у рабській покорі, чи бодай намагалися чинити опір поневоловачам?

На Антоновецькому цвинтарі

Про боротьбу наших предків з ворогами можна вичитати не лише в літописах, а й на кам'яних надгробках. Вище уже йшлося про те, що на цьому цвинтарі закам'яніли кілька свідків смертної січі дружинників Данила Галицького з татаро-монголами. Ще більше тут піднялося хрестів над могилами козаків. У вересні 1648 року, коли семитисячне козацьке військо на чолі з Максимом Кривоносом штурмувало Крем'янецький замок, запеклі бої між козаками і польськими

загонами відбувалися й тут, в Антонівцях та сусідніх селах. Здебільшого на цих теренах діяв повстанський загін Колодки, котрий брав участь у визвольних змаганнях.

Чимало розп'ятих вапняків стоїть вартовими пам'яті над полеглими в Антоновецьких лісах і горах петлюрівцями (1918-1921).

Не мирилися антонівчани й з окупаційною польською владою у 20-30-х роках. В селі діяла "Просвіта", а після її заборони – організація «Відродження».

Більшовицький терор після вересня 1939 року викликав нову хвилю національного спротиву, патріотичних настроїв... Ще до приходу німецької навали, в селі було більше десяти членів ОУН, діяли молодіжні націоналістичні організації.

Особливе місце належить Антонівцям у визвольних змаганнях Української Повстанської Армії.

Антоновецька повстанська республіка (АПР)

Перші боївки у цих краях з'явилися ще навесні 1942 р. Широкого розмаху набула збройна боротьба з ворогом після створення тут загонів УПА. Так, 29 березня 1943 року поблизу Антоновецьких Лісовиків у горах над Глибоким озером розгорнув намети табір «Хрона» (Миколи Медвецького з Крем'янця). Тоді ж, в урочищі «Дігтярня», що недалеко с. Великої Іловиці, розпочав будівництво повстанського містечка «Крук» (Іван Климишин з с. Верещаки Лановецького р-ну). Крем'янецький курінь «Крука» увійшов до Південної Військової округи (групи) УПА-Північ («Богун») під командуванням легендарного командира «Енея» (Петра Олійника з с. Мелодичного на Львівщині).

У лісовому таборі «Крука», крім штабного будинку, було 7 повстанських помешкань, яких вони називали шопами, церква,

медсестринська школа, їдальня, зброярня, кузня, конюшня, пральня, гаражі для трофейних автомашин, а також лікарня і ветпункт з відділеннями в селах Великій та Малій Іловицях... Безпосередньо в Антонівцях на базі колишнього панського фільварку, а відтак – лісництва працював консервний завод, ветеринарний нагляд на якому здійснював мій батько (Михайло Попик-Петрук. пс. «Берест»). Саме в цьому селі, в приміщенні млина видавалася загальноупівська газета «Повстанець». У цьому селі працювали курси жіночої організації УЧХ (Українського Червоного Хреста).

Антоновецька Повстанська Республіка, як самоврядна одиниця, діяла за моїми дослідженнями, з березня 1943 року до травня 1944 року. Військовою опорою АПР до кінця січня 1944 р. був Крем'янецький курінь «Крука», а з лютого того ж року – УПА-Південь. Згадані повстанські з'єднання захищали антонівчан і мешканців сусідніх сіл не лише від німецьких окупантів, але й від червоних партизанів й польських банд, які прилучались до німецької жандармерії та загонів більшовицької партизанки і відзначались особливою жорстокістю, беручи участь у каральних акціях проти місцевого населення.

Аби читач мав уяву про масштаби повстанської боротьби на теренах АПР, назову лиш окремі бої та походи, котрі мені запам'яталися і про які згадують їх учасники та очевидці у книгах чи оповідах.

1943 рік

Січень. Визволено в'язнів, які перебували у Дубнівській тюрмі.

Лютий. Здійснено напад на охорону Крем'янецької буцегарні. Визволено в'язнів. 10 квітня. Відбувся бій з окупантами під Смигою. Німців загинуло – 40, повстанці – 4.

20 квітня. Жорстокий бій відбувся на хуторі Козаччина. Фашисти втратили вбитими – 36, повстанці – 14 вояків.

9 травня. Німецько-польська поліція зруйнувала с. Стіжок і спалила живцем 53 тутешніх мешканців. Надвечір об'єднані загони «Крука» і «Хрона» біля с. Лішні помстилися карателям. Вбито 90 жандармів, знищено кілька автомашин, повернуто селянам худобу. Втрат з боку повстанців не було, легкопоранених – 2.

Червень. Успішну бойову акцію здійснили повстанці біля с. Великі Бережці. 40 німців убито, 3 – взято в полон. Серед упівців – жодного вбитого чи пораненого.

23-24 липня. Знищено табір більшовицько-польських партизанів на чолі з Бегмою під селом Теремним.

Серпень. Німецька дивізія під командуванням Фон Баха, скориставшись відсутністю головних повстанських сил, які рейдували у східних областях, при підтримці танків і авіації зруйнувала табір (повстанське лісове містечко) біля с. Великої Іловиці. Однак, після кількох боїв з одчайдухами «Крука», «Енея», «Кропиви», «Черника»..., німці були змушені залишити територію АПР.

Червень-Грудень. Численні бої з окупантами рейдуючих повстанських загонів «Крука», «Кропиви», «Макса», «Яворенка», інших прославлених командирів на теренах Вінницької, Житомирської, Київської та Хмельницької областей.

1944 рік

Березень. У лісі між селами Стіжком і Антонівцями повстанці відбили наступ енкаведистської зграї. Вбито близько сотні червоних карателів. Загинув один повстанець (кулеметник Микола Лютий). Були поранені з обох боків.

23-24 квітня. У ці дні відбулася найбільша битва УПА з більшовиками (Битва під Гурбами), в якій протистояли у

жорстокому бою 5 тисяч повстанців проти 30-тисячної групи військ ЧА та ВВ НКВС, забезпеченої усіма видами зброї, включаючи артилерію, танки та авіацію.

У цій битві за різними відомостями і свідченнями загинуло 80 вояків УПА і 800 енкаведесівців, не враховуючи новозмобілізованих провокаторами неозброєних чоловіків і втікачів-дядьків з навколишніх сіл, яких було вбито біля 400 і захоплено в полон близько 300 осіб.

Після битви під Гурбами Антоновецька Повстанська Республіка, як самоврядна територіальна одиниця, впала. Однак боротьба з московськими окупантами у цих краях тривала ще більше десятиліття. Уже в 1959 році в сусідньому з Антонівцями селі Угорську (нині – Підгірському), аби не потрапити в полон до ворога, в криївці, що була облаштована під селянською хатою, застрелилося десять повстанців-одчайдухів.

За неповними даними у визвольних змаганнях ОУН і УПА з 1941 по 1955 роки брало участь 159 антонівчан. Серед них: Максим Скорупський («Макс») – курінний, автор книг «У наступах і відступах» (Українсько-Американська видавнича спілка в Чикаго, 1961), «Туди, де бій за волю» (в-во ім. О. Теліги, 1992); Петро Романюк («Кравченко») – сотник; а також надрайонові, районіві, підрайонові, станичні, інші зверхники відповідних структур ОУН та УПА – Антоніна Музика («Вишня»), Володимир Бойчун («Ігор»), Олексій Кравчук («Аркан»), Павло Міньковський («Круча»), Федір Міньковський («Йосиф»), Микола Омельчук («Клен»), Василь Польовий («Глинка»), Олексій Польовий, Володимир Романюк («Гірняк»), Йосип Романюк («Богун»), Леонід Свідерський («Петро»), Надія Теліванчук («Горда»), Петро Тишук, ін... Зрештою, підтримувало свою визвольну Армію, допомагало їй у боротьбі з поневолювачами все населення Антонівців.

Антоновецька трагедія

Зрозуміло, що більшовицька Москва такого волелюбства, тим більше – спротиву кривавій орді, простити не могла. 73 його мешканців було вбито, замордовано, замучено, 36 – репресовано. Проте кров згаданих жертв не змогла наситити московських скажених собак. Адже, за висловлюванням одного з чільних собаководів НКВС Георгія Саннікова в книжці «Большая охота» (стор. 505), вони усвідомили, що «... виіграли ету войну в Западной Україні, но не победілі».

Заохоченням до виселення антонівчан і ліквідації села стала Постанова Ради Міністрів УССР і ЦК КП(б)У від 12 серпня 1949 року №2285 «Про переселення колгоспів і одноосібних селян в колгоспи і радгоспи південних областей Української РСР» під грифом «таємно», яку підписали тоді Голова Ради Міністрів УССР Д. Коротченко та секретар ЦК КП(б)У М. Хрущов. Згідно з додатком до згаданої постанови, «добровольці» з Тернопільщини у 1949-51 роках повинні були заселити частину територій в колгоспах і радгоспах Дніпропетровської, Запорізької, Харківської та Херсонської областей. Всього за три роки мали залишити рідні пороги 17 490 сімей нашої області. На виконання цих документів Тернопільські облвиконком і бюро обкому КП(б)У 20 серпня 1949 року схвалили відповідну постанову й затвердили план «добровільного» переселення... Керуючись згаданим планом, більшовицькі райкоми та райвиконкоми зобов'язувались «... не пізніше 25 августа с.г. утвердїть каждому селу і колхозу план отбора колхозників і єдінолічних крестьян для переселенія на добровольних началах в колхози і совхози южных областей України...»

За планами тодішніх радянсько-партійних органів Шумського району мешканці Антонівців мали переселитися зі свого села у 1950 році.

В Тернопільському обласному архіві збереглась скарга антонівчан до Голови Верховної Ради УССР з приводу свавілля місцевих більшовиків під час цієї кампанії. У ній селяни стверджують, що 9 вересня того року голова райвиконкому Талейко наказав правлінню колгоспу ім. Ковпака звернутися до Шумського РВК з проханням про переселення їхніх сімей у Запорізьку область. Таке клопотання від правління й загальних зборів колгоспників підписали тоді 7 осіб.

Що ж відбулося згодом?.. На це запитання знаходимо відповідь у згаданій скарзі:

«А 10 вересня вночі приїхало близько 25 озброєних осіб, які пішли по домівках збирати підписи та, не зважаючи ні на що, тих, хто відмовився це зробити, сильно побили та змусили погодитися на добровільне переселення. Наприклад, побили Польового Митрофана, Тимошук Олену Іванівну, Дужика Сафона Денисовича, Романюка Олександра Микитовича, Кравчука Віталія Дмитровича, Сарницьку Марію Іванівну, яку відлили водою, Кравчук Антоніну Онуфріївну та багатьох інших, усіх і не згадаєш, вночі забрали батьків, перелякали дітей, зачинили людей у льохи на 2-3 дні, залякуючи їх Сибіром. Зруйнували будови, порозтягували машинами хати. Наприклад, розвалили дім Тимошукові Анікію Трохимовичу, Тимошукові Григорію, Бойчукові Петру, Барнацькому Танасію, Тимошукові Федору, Романюкові Леонтію, Дужику Денисію, Цихонській Теклі, Панасюку Василю, Сарницькому Іванові, Тишук Стефаниді та ін., не було жодного подвір'я, на якому не зруйнували б будівлі, не зламали дахи, не порубали стовпи, а якщо когось вдавалося зловити, то били – підписуйся на виїзд...»

Ілюстративно доповнюють мовлене у цій скарзі спогади тодішнього кореспондента Шумської районки «Ленінська правда» Анатолія Тринька. Ось що він мені розповів: «1950 рік. На Щумщину з бабиним літом прийшла осінь. Райцентр повниться балачками: чули, вивозять село Антонівці?

Заходжу в редакцію, потім в друкарню. Зустрічаюся зі складачкою друкарні Зіною Чорною. Та завжди знає все, недаром вважає себе старожилом Шумська.

– Чули? – вона до мене. – Ще в суботу виїхав в Антонівці весь шумський актив. І мій, і Дашин... чоловіки там з ними. Вивозять Антонівці. То бандерівське село. Штаб УПА мав там постій...

Через кілька днів поїхав і я в це село, подивитися що діється...

– А що тобі там робити? – редактор до мене. – Все одно писати про це не будемо.

І все ж я поїхав. Поїхав із цікавості. Те, що я там побачив, годі передати. Село наче після страшного мору, великої пожежі. Ревуть корови, кудахають кури. Звідусіль лине людський лемент, жіночий і дитячий плач...

...По селу ходить розлютований з палицею в руках голова райвиконкому М.І. Толейко – відповідальний за ту акцію. Йде від вулиці до вулиці, від хати до хати. Покрикує, пригрожує, змушує. Разом з ним прокурор Сиволобов.

Не хочуть люди розбирати свої домівки – не треба. На те і привезений сюди з райцентру актив. Пізнаю серед них Й. Смоквіна, Г. Щиринського, Долбієва, інших. Вони «господарюють» тут уже кілька днів. Вилазять на дахи хат: і летять на землю сніпки, черепиця, всякий мотлох, що є на горищі. На багатьох будинках залишилися одні крокви, а на деяких і їх уже немає. На мішках біля своїх будинків сидять люди, чекають своєї дороги у безвість.

То в одному, то іншому місці горять вогнища. «Прикомандировані» в село варять курей, печуть картоплю. А чого жаліти? – Не куповане ж. То в одному, то в іншому гурті по черзі ходить шклянка з самогоном...».

Проте, як засвідчує постанова Тернопільського облвиконкому від 23 жовтня 1951 року, переселити всіх зі свого села у 1950 році.

мешканців Антонівців у 1950 році більшовикам не вдалося: в селі з 278 дворів залишилося 32, родини яких відмовилися виїжджати.

Зважаючи на такий перебіг подій, райвиконкомівці вирішили всіх антонівчан, які чинили опір сталінському свавілляю, до 1 грудня 1951 р. переселити в села Стіжок та Іловицю. Будівлі пропонувалося продати колгоспам, церкву – розібрати, а лісоматеріали використати для культурних потреб району.

Здійснивши вивезення більшості антонівчан в села Роздол і Заповітне Михайлівського району на Запоріжжі та розселивши частину з них по Шумщині, Лановеччині, інших районах Тернопільщини, 21 серпня 1952 року Президія Верховної Ради УССР за підписом її голови М. Гречухи видала Указ із вироком: “Ліквідувати Антоновецьку сільську Раду...”

Тоді ж, аби стерти столицю Антоновецької Повстанської Республіки з карти московитської імперії-ес-ес-есерії, сталінські опричники пройшлися через село плугом, а на сільському цвинтарі розкидали могили, повалили хрести, вважаючи, що таким чином приорюють і викорчують пам’ять людську...

Але – зайди помилилися. На місці руїни з’являлися, збудовані за одну ніч, оселі. Гасові лампи блимали в льохах, криївках... Світанками голубіли димки не лише в центрі села, а й на хуторах: Козаччині, Підтрійці, Лісовиках... І дзвони час від часу гули у церквах. І вода не переставала падати на лопаті дерев’яного колеса, що повільно крутилося, передаючи рух потужним жорнам і вальцям триповерхового млина...

І, хоч у 1979 році, за вказівкою райкомівців під час громовиці яничар спалив церкву, а відтак – і млин спалахнув... Хоч 40 років сільським аборигенам довелося боротися з комуно-горилами за право жити на власній землі: без світла, без школи, без крамниці, без радіо.., а відтак – і без церкви – вони героїчно змагалися з вироком часу і – перемогли.

Воскресіння села

29 квітня 1990 року, завдяки зусиллям крайових організацій: Руху, «Меморіалу», ТУМу і, зокрема, Р. Гром'яка, М. Куземко і, зрозуміло, моїм – Указ Президії Верховної Ради УРСР зафіксував дату другого народження Антонівців. А 21 вересня того року антонівчани – і ті, що вимучили те свято тут, і ті, кого лиха доля розкидала по далеких і близьких куточках, здихаючої уже тоді імперії зла, і численні гості урочисто і побожно відзначили воскресіння села. Було, безперечно, й начальство, котре чимало наобіцяло селянам...

Згодом обіцянки начебто й почали виконуватися. Виконком Тернопільської обласної ради рішенням від 25 червня 1991 року за № 151 затвердив навіть «Заходи про відродження села Антонівців Шумського району», згідно з якими планувалося збудувати 10 житлових будинків, клуб, крамницю, ФАП... Передбачалося також спорудження церкви, млина, ставу... Називалися й джерела фінансування будівництва.

Після здобуття Україною незалежності, завдяки тодішньому представникові Президента в області Романові Гром'яку до Антонівців було прокладено дорогу з твердим покриттям. Частково відбудовано повстанське містечко в колишньому таборі «Крука». Швидкими темпами споруджувався будинок, де мали б функціонувати заклади культури, фельдшерсько-акушерський пункт, крамниця...

Але відтак – все закам'яніло, влада спромоглася лишень забити дошками вікна у спорудженому будинку.

Не спішить допомогти Антонівцям і нова нинішня влада. Почекаємо...